

TA'LIM SOHASIDAGI INNOVASION JARAYONLARNING MAZMUNI VA MOHIYATI

Gaipova Nozima Zakirovna

*O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar
vazirligining 2-son Toshkent akademik litseyi Ingliz tili fani
katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Bugungi kunda barcha sohalaridagi globallashuv jarayonlari va axborotlarning shiddat bilan kirib kelishi zamonaviy ta'lim muassasalari, shu jumladan, ta'lim muassasalarida innovatsion jarayonlarni tizimli boshqarishni yo'lga qo'yishni talab etmoqda. Maqolada ta'lim sohasidagi innovatsion jarayonlarning mazmuni va mohiyati yoritilgan.*

Tayanch tushunchalar: *Innovatsiya, texnologiya, ta'lim, ta'lim mazmuni, ta'lim maqsadi, ehtiyoj, motiv, ko'nikma malaka.*

Ilm-fan, texnika, ishlab chiqarish va texnologiyaning jadal rivojlanishi jamiyat hayotining barcha sohalarida taraqqiyotining yangi istiqbollarini ochib berdi. Insoniyatning davlat va jamiyat qurilishiga doir asriy tajribalari ijtimoiy munosabatlarni yangicha yondashuvlar asosida tartibga solish borasidagi ilg'or yondashuvlarning qaror toptirilishiga olib keldi.

Ilm-fan, madaniyat va ma'rifat har qanday mamlakatni yuksaklikka ko'taradi, uning taraqqiyotini ta'minlaydi, kelajagini oldindan ko'rsatib beradi. Shunday ekan ta'limning maqsadi har bir o'quvchining aniq bir kasbni (mutaxassislikni) egallashiga yo'naltirilgan bo'lsa, o'qituvchining vazifasi esa, o'quvchida shu kasbni egallashi uchun kerak bo'ladigan fanlarni, bilimlarni egallashga moyl, intilish, qiziqish-motiv hosil bo'lish uchun qulay sharoit yaratishdir. Shuning uchun o'qituvchi, avvalo, o'quvchilarning ongiga, tafakkuriga, ruhiyatiga to'g'ri ta'sir eta bilishi lozim. Ya'ni, har bir fanga doir qiziqarli ma'lumotlarni berishi va har bir o'quvchining qaysi bir fanga qiziqishi katta ekanligini aniqlab borishi kerak va o'zinning dars jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalangan holda o'tish yaxshi natija beradi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarni darsga qiziqtirish va mas'uliyatini oshirishning hozirgi holatini o'rganish asosida hozirgi kunda ta'limning zamonaviy innovatsion texnologiyalari imkoniyatlaridan to'liq foydalanilishimiz dars samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Darhaqiqat, zamonaviy pedagogik innovatsion texnologiyalar ta'lim jarayonining unumdorligini oshiradi, o'quvchilarning mustaqil fikrlash jarayonini shakllantiradi, o'quvchilarda bilimga ishtiyoq va qiziqishni oshiradi, bilimlarni mustahkam o'zlashtirish, ulardan amaliyotda erkin foydalanish ko'nikma va malakalarini shakllantiradi. Pedagogik innovatsion texnologiyalarga asoslangan ta'lim jarayonida o'qituvchi faoliyati va o'quvchi faoliyati doirasi aniq belgilanadi, ta'limni tashkil etishning aniq texnologiyasi ko'rsatiladi. Ta'lim jarayoniga yangi axborot texnologiyalarining kirib kelishi ta'lim jarayonini yanada

sifatli tashkil etishga ta'sir ko'rsatayotgani ko'zga tashlanmoqda. Shuning uchun ham zamonaviy pedagogik innovatsion texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish, ta'lim samaradorligini oshirish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylandi. Ayniqsa shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan ta'lim jarayonida foydalanish ancha samaradorli ekanligi amalda isbotlanmoqda. Shunday ta'lim texnologiyalardan biri innovatsion ta'lim texnologiyasidir.

Innovatsion ta'limning mohiyati shundaki, o'quvchi modullar bilan ishlash jarayonida o'quv-biluv faoliyati oldiga qo'yilgan maqsadga mustaqil ravishda to'liq erishadi (ba'zida o'qituvchi yordamidan foydalanadi). Innovatsiyalarning ta'lim jarayoniga kundan-kunga tezlik bilan kirib kelishi tizimli yondashuv asosida o'quvchilar savodxonligini oshirishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish kerakligi zaruriyat qilib qo'yadi. O'quvchilarining savodxonligini oshirish maqsadida o'tkazilgan suhbatlar chog'ida hamda maktab ichki meyoriy hujjatlarini o'rganish natijasida mazkur sohada qator kamchiliklarning mavjudligiga aniqlangan. Bu kamchiliklarni ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish orqali o'quvchilar savodxonligini oshirish sur'atining pastligi, innovatsion texnologiyalar orqali o'quvchilar savodxonligini oshirishga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarning o'zaro aloqadorligini to'liq hisobga olinmasligi, o'quvchilar savodxonligini oshirishda innovatsion texnologiyalar tarkibiy qismlarining tizimli ravishda olib borilmaganligi, - innovatsion texnologiyalardan tizimli, savodxonlikni oshirishga doir tashkiliy modelning mavjud emasligi va uni amalga oshirish texnologiyasining yaratilmaganligida ko'rish mumkin. Zamonaviy pedagogikaning vazifasi o'quvchilar intellektual faolligini oshirishda ta'lim jarayoniga yangiliklarni qo'llashni talab etmoqda. Chunki bugungi kunda ta'lim jarayonida yangiliklarni joriy etish yaxshi samara bermoqda.

Talim sohasidagi yangiliklar, ta'limga yangilik va o'zgartirish kiritish, mavjudlarini yaxshilash va takomillashtirishni taqozo etadi. Shuning uchun har doim ham ta'lim jarayonida qandaydir o'zgarishlar sodir bo'ladi. Hozirgi davrni jamiyatning barcha sohalari kabi ta'lim sohasida ham katta va tezkor o'zgarishlar davri deb atash mumkin. Yangiliklarning turli ko'rinishlari mavjud. Yangiliklarning turlari asosan metodologik sabablarga ko'ra ajratiladi. Ta'lim sohalari bir-biri bilan shu darajada uzviy bog'liqki, bir sohadagi yangiliklar, istalgan boshqa sohada yangiliklarni vujudga keltiradi. Shuning uchun ta'limning ayrim komponentlarida yangiliklarning joriy etilishi, qo'llangan yangiliklarning umumiy samaradorligini aniqlashni talab etadi.

Ta'lim jarayoni yangiliklarini tasniflashda innovatsiya inson faoliyatining muhim ko'rinishlaridan biri ekanligini hisobga olish lozim. Bu faoliyat jiddiy chegaralar va bo'linishlardan holi. Yangilikka ta'lim jarayonining hamma tushunchalari va aspektlarini kiritish va ularni bir tushunchaga mujassamlashtirish qiyin. Yangilik ta'lim mazmunini tashkil qilish jarayonida uning metodologiya va texnologiyasigasiga ta'sir qiladi. Lekin shunday bo'lsada ta'lim jarayonida qo'llaniladigan yangilikni tasniflash zarur.

Bizning fikrimizcha birinchi asosiy mezon bu yangilikning qanday muhitda joriy qilishga bog'liq. Ikkinchi mezon yangilikni qo'llashning yo'llari, uchinchisi yangilik joriy qilish

tadbirlarining kengligi va chuqurligi, to'rtinchi mezon – yangilikning vujudga kelishiga sabab bo'lgan asos.

Ta'limning qaysi sohasiga yangiliklarning kiritilishi va qo'llanilishiga qarab, birinchi mezonga quyidagi yangiliklarni kiritish mumkin:

- 1) ta'lim mazmunida,
- 2) texnologiyasida,
- 3) tashkil qilishda,
- 4) boshqarish tizimida.

Yangiliklarni joriy qilishning yo'llaridan qat'iy nazar ularni quyidagilarga ajratish mumkin:

- a) tizimli, rejali, oldindan o'ylangan;
- b) kutilmagan, o'z-o'zidan paydo bo'lgan, to'satdan paydo bo'lgan.

Yuqorida ko'rsatilgan xususiyatlar ta'lim oluvchi manfaatdorligining yuksak darajasini belgilaydi, natijada ta'lim jarayonining samaradorligi ortadi. Faoliyatni innovatsiyalar asosida tashkil eta oladigan pedagogik kadrlar tayyorlash har doim pedagogika fanining diqqat markazida turgan muhim masalalardan bo'lgan.

Nazarda tutilgan kamchiliklarni bartaraf etish mazkur sohada alohida tadqiqot olib borishni talab etadi. Ana shu sababli o'quvchilari savodxonligini oshirishda innovatsion texnologiyalardan tizimli foydalanish o'zida muhim muammoni aks ettiradi. Shuning uchun ta'lim jarayonida o'quvchilar savodxonligini oshirishda innovatsion texnologiyalardan tizimli foydalanish mazmunini yoritish orqali o'quvchilar savodxonligini oshirishning tashkiliy modelini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish texnologiyasini yaratish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayeva Sh. A. "Pedagogika" – Toshkent., Fan nashriyoti. 2004
2. Qoplonova M. Pedagogik jamoadagi shaxslararo munosabatlar.–T.: "O'qituvchi", 2005.
3. Xoliqov.A. "Pedagogik mahorat" Toshkent "Iqtisod-moliya" nashriyoti 2011.
4. P.J.Ishmuxammedov. Innovation texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – T. 2004.